

64-72-82/1
21.06.19

Голові спеціалізованої вченої ради К 35.052.24
у Національному університеті «Львівська політехніка»
доктору педагогічних наук, професору Муқан Н.В.

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора **Огієнко Олени Іванівни**
на дисертацію **Долінської Наталі Василівни**

**«Педагогічна складова у системі підготовки викладачів в університетах
США»**, подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами

Актуальність теми дослідження є незаперечною, оскільки невідпинні інтеграційні та глобалізаційні процеси в освіті, утвердження суспільства знань, входження України до світового освітнього простору зумовлюють необхідність модернізації системи вищої освіти України. У цьому контексті актуалізується проблема підготовки викладачів вищих навчальних закладів, формування у них педагогічного мислення, засвоєння системи знань, принципів, форм, методів і прийомів педагогічної діяльності. За таких умов особливого значення набуває педагогічна складова у професійній підготовці та професійному розвитку викладачів, оновлення її змісту, вдосконалення форм і методів викладання, запровадження інноваційних технологій навчання. Це актуалізує проблему осмислення позитивного досвіду професійної підготовки та розвитку викладачів у розвинених країнах світу та екстраполяції зарубіжних досягнень у національний освітній простір. Відтак, виправданим та доцільним є звернення Н.В. Долінської до вивчення, критичного осмислення, узагальнення досвіду США – країни, яка має визнану в світі систему вищої освіти, що вирізняється наявністю ефективної моделі професійної підготовки викладачів, спрямованої на розвиток їх професійних компетентностей.

Доцільність дослідження підтверджується необхідністю розв'язання

низки суперечностей, виявлених дисертанткою у ході вивчення сучасного стану досліджуваної проблеми, зокрема між потребою українських університетів у висококваліфікованих викладачах та фактичним рівнем їхньої підготовки до діяльності в сучасному університеті; необхідністю організації ефективного академічного середовища університету, в якому здійснювався б професійний розвиток викладачів, та недостатнім рівнем готовності вітчизняних університетів до його реалізації.

Доцільність вибору теми дослідження та її актуальність підтверджує й той факт, що вона виконана відповідно до наукової теми кафедри загальної та соціальної педагогіки Львівського національного університету імені Івана Франка «Динаміка сучасних освітніх процесів в Україні та закордоном» (державний реєстраційний номер 0113U0004879).

З огляду на наведені міркування дослідження Н.В. Долінської є, безперечно, вчасним і актуальним, відповідає запитам і потребам сучасної педагогічної науки і практики, соціальному замовленню суспільства.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

До найбільш істотних наукових результатів, отриманих здобувачкою на основі використання інструментарію методології порівняльної професійної педагогіки належать: здійснення історіографії проблеми дослідження, характеристика педагогічної складової у системі магістерської та докторської підготовки викладачів в американських університетах, визначення особливостей та місця педагогічної складової у професійному розвитку викладачів в університетах США, виокремлення можливості творчого застосування конструктивних ідей американського досвіду у підготовці викладачів в Україні.

Нові факти, одержані здобувачем

Беззаперечна наукова цінність дисертаційного дослідження зумовлена тим, що дослідницею уперше у вітчизняній педагогічній науці здійснено

цілісний аналіз особливостей педагогічної складової у системі підготовки викладачів в університетах США, серед яких диверсифікація освітніх програм та їхнього змістового наповнення, практико-орієнтоване навчання, спрямованість на формування професійної компетентності, необхідної для виконання тріади професійних функцій: викладання, наукові дослідження, громадська діяльність; охарактеризовано педагогічну складову у системі магістерської та докторської підготовки, у професійному розвитку викладачів університетів США, що реалізується у форматі інституційних, інституційно-індивідуальних, індивідуальних моделей, форм, методів; окреслено можливості творчого застосування конструктивних ідей американського досвіду у підготовці викладачів України.

До наукових здобутків дисертантки можна віднести уточнення змісту понять «менторство», «портфоліо», «портфоліо навчального курсу», «теньор», «асистування».

Подальшого розвитку у дисертації набули положення про організацію професійного розвитку викладача сучасного університету на основі інтеграції його традиційних та інноваційних форм і методів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації, автореферату та публікацій Н.В. Долінської є підставою для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність викладених авторкою результатів, що забезпечуються: чіткістю окреслених кваліфікаційних ознак дослідження; коректністю постановки розглянутих завдань, які спрямовані на розв'язання виявлених автором суперечностей; обґрунтованістю вихідних положень, системним аналізом теоретичного матеріалу, виявленням причинно-наслідкових зв'язків між елементами досліджуваної системи; застосуванням відповідного наукового інструментарію, який складається із вдало підібраних автором методів наукового пізнання. Їх широкий спектр: теоретичні (аналіз і синтез,

компаративний та ретроспективний аналіз, класифікація та систематизація теоретичних даних, індукція і дедукція, зіставлення та порівняння, прогнозування) та емпіричні (спостереження, бесіди з представниками адміністрації, інтерв'ювання та опитування викладачів Університету Індіанapolis (University of Indianapolis, IN), Університету Пердью (Purdue University, IN), Університету Оукленд (Oakland City University, IN), Вінсенського університету (Vincennes University, IN), Університету Західного Мічигану (Western Michigan University, MI), Джорджтаунського університету (Georgetown University, Washington D.C.), методи експертних оцінок) – уможливив досягнення мети і виконання поставлених завдань.

Підвищенню ступеня обґрунтованості отриманих результатів сприяло ґрунтовне вивчення джерельної бази дослідження (280 найменувань, з них 212 – іноземними мовами), критичний аналіз підходів до змісту та структури педагогічної складової у системі підготовки викладачів в університетах США, апробація матеріалів дисертації у виступах на науково-практичних конференціях, семінарах різного рівня.

Обґрунтовані Н.В. Долінської результати дослідження забезпечують новизну і вірогідність загальних висновків дисертації і загалом не викликають сумніву.

Дисертація Н.В. Долінської виконана на належному науковому рівні, що підтверджує володіння здобувачкою теорією досліджуваної проблеми і відповідними методами наукового пошуку. Оформлення роботи відповідає чинним вимогам до наукових праць такого рівня.

Значення для науки й практики отриманих дисертантом результатів

Дослідження Н.В. Долінської містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати розв'язують низку важливих загальнопедагогічних завдань.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що його матеріали (джерельна база та модель підготовки викладачів в американських

університетах, окреслені можливості використання конструктивних ідей американського досвіду) можуть використовувати дослідники, зацікавлені у подальшому студіюванні актуалізованих у дослідженні проблем. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження можуть бути корисними для викладачів закладів вищої освіти під час викладання навчальних дисциплін «Порівняльна педагогіка», «Педагогіка вищої школи», «Історія педагогіки». Охарактеризовані у дослідженні підходи та інструменти підготовки викладачів вищої школи у США можуть застосовувати розробники магістерських освітньо-професійних та наукових програм, наукових програм підготовки докторів філософії, завідувачі відділів професійного розвитку науково-педагогічних працівників університетів.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти України, що підтверджується довідками, посилання на які міститься в тексті дисертації та автореферату.

Представлене дослідження має прогностичний потенціал, зумовлений можливістю здійснення на його основі подальших наукових пошуків у галузі професійної підготовки та розвитку викладачів вищих навчальних закладів.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Привертає увагу методологічно виважений і ретельний підхід дисертантки до структурування змісту роботи, яка складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура дисертації відповідає логіці поставлених у дослідженні завдань, дозволяє реалізувати їх достатньо цілісно і комплексно.

Вже **перший розділ** дисертації демонструє фундаментальну обізнаність дослідниці з науковим доробком вітчизняних та зарубіжних вчених з проблеми дослідження.

У результаті наукового пошуку дисертанткою розглянуто історіографію формування та розвитку теоретичних основ підготовки

викладачів в університетах США, а також реалізації підготовки викладача вищої школи на другому освітньому (магістерському) та третьому науково-освітньому (докторському) рівнях в американських університетах. Це дало можливість окреслити основні тенденції модернізації та розвитку підходів до успішного втілення освітніх програм на цих рівнях.

Привертає увагу висновки авторки про розуміння професійної діяльності американського викладача як метапрофесії (с.52), що, у свою чергу, потребує формування ефективного викладача з певними професійними та особистісними якостями (с.54), розширення кола професійних компетентностей викладача та дослідника з метою збереження академічної свободи та виконання першочергових завдань вищої освіти та місії викладацької професії (с. 56),

Науковий інтерес становить виокремлення та характеристика як традиційних, так й нових моделей працевлаштування викладачів американського університету (ад'юнкт-модель, модель перебування на посаді на повну зайнятість за термінованим контрактом, комерційна модель викладання онлайн) (п.1.3).

Важливим аспектом роботи є аналіз автором організаційно-змістових характеристик національної програми «Підготовка майбутніх викладачів»; визначення та обґрунтування особливостей педагогічної складової у системі магістерської та докторської підготовки викладачів в університетах США у **другому розділі** дисертації.

Автором аргументовано доводиться суттєвий вплив на професійну підготовку викладачів на магістерському та докторському рівнях в університетах США національної програми «Підготовка майбутніх викладачів», мета якої підвищення якості навчання докторантів шляхом виховання нового покоління викладачів і, яка сьогодні стала загальнонаціональним рухом за трансформування традиційних підходів до підготовки викладача у США (с. 72), свідченням значної уваги академічної

спільноти США до проблеми якості педагогічної складової у професійній підготовці майбутніх викладачів (с. 83).

Вартими підтримки вважаємо зусилля Наталі Василівни щодо характеристики змістового наповнення педагогічної складової (п. 2.2.1) та акцентування на практичній підготовці викладачів в університетах США (п. 2.2.2.).

Слушними є висновок про те, що зміст педагогічної складової представлено наскрізно у програмах мігістерської, докторської підготовки та професійного розвитку упродовж кар'єри (с. 86).

Цілком актуальним вважаємо звернення автора до проблеми професійного розвитку викладачів в університетах США у **третьому** розділі дисертації.

Нам імponує те, з якою ретельністю автором проаналізовано діяльність Центрів навчання та викладання при університетах США як осередків професійного розвитку науково-педагогічних працівників (п. 3.1.1.); визначено структуру (інформаційний та аналітичний корпус) та основні функції педагогічного портфоліо як одного із інструментів аналізу та самоаналізу професійного й особистісного розвитку викладача університету (п. 3.1.2.).

На особливу увагу заслуговує розкриття сутності інституту менторства як ефективного механізму професійного розвитку викладача у США, аналіз менторських програм та їх переваг (п. 3.1.3.).

Позитивно оцінюємо запропоновані автором науково-методичні рекомендації щодо творчого застосування конструктивних ідей американського досвіду у підготовці викладачів України на рівні університету та кафедри.

На позитивну оцінку заслуговують додатки до дисертаційної роботи, в яких представлено фактологічний матеріал, що узагальнено висвітлює усі аспекти означеного дослідження.

Таким чином, обсяг і зміст дисертації свідчать про те, що авторка глибоко і різнобічно вивчила досліджувану проблему, що дозволило їй здійснити цілісний аналіз педагогічної складової у системі підготовки викладачів в університетах США.

Дискусійні положення та зауваження до змісту роботи

Оцінюючи позитивно дисертаційне дослідження, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру:

1. Оскільки дисертаційна робота виконана за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, то у вступі дисертації бажано було б означити хронологічні межі дослідження.

2. Відзначаючи логіку і глибину наукової розвідки Н.В. Долінської при аналізі підготовки викладачів в університетах США у першому розділі дисертації, на нашу думку, дослідниці вартувало доповнити його ретроспективним аналізом досліджуваної проблеми, що посилює її обґрунтованість та сприяло б виявленню тенденцій розвитку.

3. Другий розділ рецензованої роботи присвячено характеристиці педагогічної складової у системі магістерської та докторської підготовки викладачів в університетах США. Зокрема, автор ретельно аналізує її змістове наповнення та практичну підготовку. На нашу думку, доцільно було б присвятити більше уваги і, навіть, зробити окремий підрозділ стосовно застосування інноваційних форм, методів, освітніх технологій в процесі навчання майбутніх викладачів в університетах США, оскільки вони відіграють визначальну роль у підготовці ефективного викладача.

4. Одним з важливих аспектів проблеми, що став предметом розгляду у рецензованої роботі є організація професійного розвитку викладачів в американських університетах. Зокрема, автор аналізує діяльність Центрів навчання та викладання (Learning and Teaching Center – LTC), які працюють при університетах США. У даному контексті, доцільним було б, на нашу

думку, посилити аналіз змісту освітніх програм, які пропонують Центри навчання та викладання.

5. Вважаємо, що дисертація носила б більш довершений характер, якби дисертантка у третьому розділі дисертації проаналізувала вітчизняний досвід підготовки викладачів, з'ясувала особливості її педагогічної складової, визначила спільне та відмінне у підготовці викладача в університетах США і України.

6. Вважаємо, що суттєвим доробком Н.В. Долінської є окреслення можливостей реалізації конструктивних ідей американського досвіду на рівні університету та кафедри. Робота значно виграла б, якби дослідниця зробила рекомендації й на рівні міністерства з акцентуванням на розробці законодавчо-правового забезпечення підготовки викладача, розширення педагогічної складової у навчальних планах підготовки викладача тощо.

Висловлені зауваження та побажання не знижують наукової і практичної цінності й загальної позитивної оцінки рецензованої роботи.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні результати, наукові положення, висновки та рекомендації достатньо повно викладено у 9 публікаціях, з-поміж яких: 4 статті у наукових фахових виданнях України, 2 статті у виданнях, що включені до наукометричних баз даних (з них 1 належить до переліку наукових фахових видань України), 3 – у збірниках наукових праць та матеріалів конференцій.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації.

Структурна побудова і зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації Н.В. Долінської.

Загальний висновок

Аналіз змісту дисертації, автореферату та публікацій Н.В. Долінської дає підстави для висновку про те, що дослідження «Педагогічна складова у системі підготовки викладачів в університетах США» є завершеною, самостійною науковою роботою, що містить нові науково обґрунтовані результати, які дали змогу автору здійснити комплексне вирішення важливої проблеми, яка полягала у визначенні особливостей педагогічної складової у системі підготовки викладачів в університетах США та окресленні можливостей використання конструктивних ідей американського досвіду в освітній практиці України.

Ураховуючи актуальність, наукову новизну, теоретичне і практичне значення, значущість для педагогічної науки і практики дисертація «Педагогічна складова у системі підготовки викладачів в університетах США» відповідає паспорту спеціальності, вимогам пп. 9,10,12,13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами та доповненнями Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 р. та іншим інструктивним вимогам МОН України щодо кандидатських дисертацій, а її автор - Долінська Наталя Василівна заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки
Сумського державного педагогічного університету
імені А.С.Макаренка

Огієнко О.І.



Зі мною *Огієнко О.І.*
засвідчую
редактор СумДПУ
Ю.В.Лещинська
201 р.